

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Дияна Василева Николова-Багалева,
ПУ „Паисий Хилендарски”, Филологически факултет

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност **„професор“**
на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Руска литература)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 17.11.2023 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на Катедрата по руска филология към Филологическия факултет, като кандидат участва **доц. д.ф.н. Николай Михайлов Нейчев** от ПУ „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

Със заповед № РД–21–74 от 16.01.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност **„професор“ в ПУ** – област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Руска литература), **обявен за нуждите на катедра Руска филология** към Филологическия факултет.

За участие в обявения конкурс е подал документи **единствен кандидат: доц. д.ф.н. Николай Михайлов Нейчев** от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от доц. д.ф.н. Николай Нейчев комплект материали на хартиен носител е в пълно съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Той включва следните документи: молба по образец до Ректора за допускане до участие в конкурса; автобиография по европейски формат; диплома за висше образование с придобита образователно-квалификационна степен „магистър“; диплома за образователна и научна степен „доктор“; свидетелство за академична длъжност „доцент“; списък на научните трудове; научни трудове (копия на публикациите); справка за съответствие с минималните национални изисквания; декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи; анотации на материалите по чл. 76. от ПРАСПУ; самооценка на приносите; списък на цитиранията; удостоверение за трудов стаж; документи за учебна работа; документи за научноизследователска дейност.

За процедурата са представени следните научни текстове:

- монографията *Квантова литературна херменевтика и екзегетика. Проблемът за разбирането на художественя текст: Н. В. Гогол и Ф. М. Достоевски*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024. ISBN 978-619-202-924-1

- 14 статии

- 1 учебно помагало: *Руска драматургия на XIX век*. Университетско учебно пособие. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2023. ISBN 978-619-202-919-7

- 1 учебник: *Руска класическа литература. Университетски учебник. Част I. Руският роман на XIX век*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2023. ISBN 978-619-202-898-5

Към тях в списъка за цитиранията по научните публикации за участие в конкурса за академичната длъжност „професор“ са посочени 13 цитирания. Представен е и пълен списък на научните публикации и цитирания на доц. д.ф.н. Н. М. Нейчев. Кандидатът е приложил 3 научни труда, от които 1 монография, 1 учебник и 1 учебно пособие, редом с посочените по-горе 14 статии. Всички те тематично са свързани с естеството на конкурса – заемане на академичната длъжност „професор“ по руска литература. Заявявам, че според мен документите по процедурата са изготвени изрядно и че в дисертационния труд, както и в приложените

също 14 статии, 1 учебник и 1 учебно пособие не съм установила плагиатство или следи от плагиатство. Приносните моменти са безспорни. Част от тях са детайлно и точно формулирани в анотациите към статиите и монографиите.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата

Доц. д.ф.н. Николай Нейчев е преподавател по руска литература в ПУ „Паисий Хилендарски“ от 1994 г. и за изминалите години има успешно защитили дипломанти, както и двама докторанти, които в настоящия период ръководи. Има лекционни курсове по *Руска литература на XIX век* със студенти от различни бакалавърски специалности във Филологическия факултет. Обичан и уважаван преподавател, той винаги се е радвал на интереса на студентите към научната дисциплина, която преподава, и към начина, по който осъществява това. През 2023 г. е издал учебник по руска литература и учебно пособие. Преди това, през 2002 г., е участвал в екипа, създал учебник по руска литература (*Руска литература XIX и XX век*), в съавторство с Р. Евтимова, Р. Корсемова, Р. Божанкова, Л. Димитров, Хр. Манолакев, М. Дачев.

Николай Нейчев има респектираща научна продукция. Тя може да се проследи през пълната библиография, която е приложил: издаден хабилитационен труд (монографията *Литература и Месианизъм (Идеите на руския месианизъм и отражението им в руската литература на 19-ти век)*, 2002), 2 дисертации, 56 статии в България, 1 монография на руски език, 15 статии в чужбина, 23 рецензии и становища за книги и за дисертационни трудове. През 2001 и 2009 г. е издал две монографии (*Ф. М. Достоевски – Тайнствената поетика*. Пловдив, 2001; *Литература и Месианизъм (Руското литературно месианство през XIX век)*. Пловдив, 2009) и сега участва в процедурата за „професор“ с нова внушителна монография – *Квантова литературна херменевтика и екзегетика*.

За значимостта му като учен не само в българското научно пространство свидетелства и фактът, че първата му монография е преведена на руски език, излиза през 2010 г. в Екатеринбург (*Таинственная поэтика Ф. М. Достоевского*. Изд-во Урал. университета) и се радва на активно четене и научно цитиране. Доц. д.ф.н. Николай Нейчев два пъти е носител на Наградата за литературна критика на Дружеството на пловдивските писатели (2002, 2009), както и на Наградата за високи творчески постижения и принос в развитието на българо-руските културни връзки „Золотая муза“ (2003).

От приложения пълен списък с научни статии, публикувани в България от 1991 до 2023 г. (56), е видима научната активност на доц. д.ф.н. Николай Нейчев и значимостта на научната проблематика, на която е посветил изследванията си. Публикациите му в международни научни издания също са много: 1 монография и 15 статии. Тук следва да се отбележат и докладите, с които е участвал в национални и международни научни форуми – на МАПРЯЛ; в Санкт Петербургския държавен университет, в Гьотингенския университет „Георг Август“, в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“; в Институт за литература, БАН; в Истанбулския университет и др.

Преди да се концентрирам върху монографията *Квантова литературна херменевтика и екзегетика. Проблемът за разбирането на художествения текст: Н. В. Гогол и Ф. М. Достоевски*, ще се спра накратко на представените от доц. д.ф.н. Николай Нейчев **статии** (14), с които участва в конкурса, и на тяхната научна значимост. Говорейки по-обобщено за тях, бих ги обособила в две групи. В едната група са статии, свързани с новаторското осмисляне на въпроси, касаещи спецификите на руската литература, на значимите ѝ представители и „магистрални“ творби. Статията *От „ринология“ към „носология“, или от Стърн към Гогол* откроява важни и не дотам обговаряни досега в научната литература съществени детайли от отношенията между романа на Стърн *Животът и мненията на Тристрам Шанди, джен-тълмен* и повестта *Нос* на Гогол. Нейчев с виртуозна лекота борави с текстовете на двамата писатели, като същевременно гради мащабен културноисторически фон, на който ги ситуира, за да открие водещи значения и авторови внушения във всяка от творбите и диалозите,

осъществявани между тях. Статиите *Толстой и Достоевски – pro et contra Платон* („*Война и Мир*“ и „*Братя Карамазови*“) и *Функция идеи Платона в „Войне и мире“ и „Братях Карамазовых“* очертават интертекстуален диалог между *Война и мир* и *Братя Карамазови* през философски концепти на Платон, на базата на което Нейчев анализира сериозните светогледни различия между двамата руски писатели. Идеите, заложен в статиите *Чеховата драматургия и трагедията на човешката историчност* и *За двата типа история в Пушкиновата драматургия* („*Борис Годунов*“ и „*Малки трагедии*“), са разгърнати обстойно в *Драматургия на XIX век*. Университетско учебно пособие (2023). Статията *Художественная функция восточного типа социальной иерархии в творчестве Н. В. Гоголя* е по доклад, четен на международен конгрес на МАПРЯЛ в Шанхай, и тематично е обвързана с въпроса за големите империи и социално-политическите модели, битоващи в тях – във връзка с глобалната стратификация на обществото в световни империи като Китайската, Византийската и Руската. Статията *Руската класическа литература в контекста на християнския месианистичен модел* е свързана с идеите и водещите тези, разгърнати в монографията на Нейчев *Литература и Месианизъм (Руското литературно месианство през XIX век)*. *Библейски, богословски и агиографски източници за формирането на художествената концепция на Достоевски за духовния свят* е студия, трасираща идеи на Нейчев, разгърнати в *Проблемът за времето в Петокнижието на Ф. М. Достоевски (Хронос. Кайрос. Вечност)* – дисертация за присъждане на научната степен „доктор на науките“ (ръкопис, 2023).

В другата група са статии, които предхождат създаването на монографията *Квантова литературна херменевтика и екзегетика*. Те маркират магистралните ѝ тези. Такива са: *Принципите на квантовата механика и проблемът за разбирането на художествената творба (Реалистичното и фантастичното във „Вий“ на Н. В. Гогол)* – текст, разгърнат в част трета, гл. 1 в монографията. Тук е и статията „*Двойник*“ на Ф. М. Достоевски *sub specie квантовата литературна херменевтика*, разгърната в трета част, гл. 4 в монографията.

Представеният от Николай Нейчев списък със забелязани цитирания (от 2001 г. насетне) е респектиращ – посочени са **227** цитирания. Те сами по себе си свидетелстват за научната значимост на изследванията му, както и за много широкия резонанс, който те имат в научните среди. Посочените цитирания по научните публикации за участие в конкурса за академичната длъжност „професор“ са **13**, като 9 от тях са на руски учени, чиито публикации са в престижни университетски издания: в Санкт-Петербург, Москва, Томск, Екатеринбург, Пенза. Сред цитиранията на български език е и книгата на Христо Манолакев *Руският роман от втората половина на XIX век*. София: Регалия 6, 2016.

Монографията *Квантова литературна херменевтика и екзегетика* е публикувана в УИ „Паисий Хилендарски“, с обем 602 страници. Темата вълнува от много години Николай Нейчев и настоящото изследване е „плод“ на неговия системен и разностранен научен интерес. То започва с въпроса *каква е природата на реалността*, прехожда към въпросите как може да си я обясним чрез инструментариума на квантовата механика и се фокусира върху сложните въпроси, свързани с *природата на художествените текст и на неговите интерпретации*.

Монографията е структурирана в три части. Първа част гради парадигмата, в която се осъществява изследването, потапяйки читателя в света на научните идеи на квантовата механика. Във втора глава (1. – 10.) са изведени и обяснени основните принципи в квантовата механика, през призмата на които изследването във втора и трета част ще „чете“ литературния текст: принцип на суперпозицията, колапс на вълновата функция, принцип на неопределеността, принцип на допълнителността – „принципи, които имат сериозни последици за всички области на познанието“ (Нейчев, с. 104).

Изследването има много забележителни достойнства, едно от които – ще го спомена веднага – е ясният и достъпен начин, по който в първа част на монографията се представят изк-

лючително сложните въпроси за времето, за време-пространството в до-нютонския и пост-нютонския етап от развитието на физиката, както и най-важните принципи, които извежда квантовата механика през първата половина на ХХ в. Това предполага изключителна ерудиция, свързана с друга научна област (не на хуманитаристиката, в чието поле Нейчев блестящо битува десетилетия наред) – с физиката, при това с най-енигматичния етап от нейното развитие, със съвременната квантова физика. По-нататък тези задълбочени научни познания се разгръщат и около въпроса за квантовия модел на съзнанието (с. 147 – 162).

Синтетизмът е характерен за културата на новото време. Диалозите (и активните взаимни връзки) между науката и изкуствата, между учени и художници, театрали и писатели са особено отчетливи от началото на ХХ век, откроявани са при представителите още на първото поколение авангардисти. Това не пропуска да обговори и Нейчев, представяйки труда на Даниел Олбрайт „Квантова поетика: Йейтс, Паунд, Елиът и науката на модернизма“ (с. 128 и сл.), който осъществява „моста“ между очертаните тенденции в квантовото литературознание (квантова поетика) и новаторските тези в монографията – вече в посоката квантова херменевтика и екзегетика (тази цел на изследването ясно е формулирана на с. 135).

Изследването на Нейчев е щастливата среща на физиката с литературознанието и това е мотивирано и от самия автор – „квантовият и художественият свят са продукт на една и съща реалност“ (с. 10). Става дума за напълно **нов методологически модел**, дефиниран и разгърнат от с. 137 насетне – *квантова литературна херменевтика*, чиито основни принципи Нейчев теоретично очертава, преди блестящо да ги аргументира в третата част на монографията.

За важните взаимовръзки между философията, философията на литературата и съвременната физика Нейчев заговаря още в първа част, гл. 2.10. – „Физико-философският синтез (принципът на допълнителността)“: съвременната теоретична физика прибъгва до философския дискурс, говорейки за природата на физическия свят. Това „аргументира“ и методологията на предложеното изследване – през принципите на квантовата физика да се интерпретира природата на литературния текст, на художествената творба, както и на творческия акт и съответно какво се случва при рецепцията. От с. 98 насетне Нейчев представя *принципа на допълнителността* на Бор като фундаментален методологически принцип на познанието – не само в областта на квантовата физика, но и в епистемологията като цяло. В тази част важен за изследването е въпросът за отношенията между квантовата теория и християнското богословие, както и между квантовата теория и изкуството.

Част втора, „Квантова литературна херменевтика“, се гради на базисната идея, че „не съществуват принципни различия между философските основи на квантовата теория и тези на философията на литературата“ (с. 125). Изследването се насочва към въпросите за творческия акт, намеренията на автора, собствената логика на художествения свят, задачите и възможностите на херменевтиката. Впечатляващо в тази посока е и твърдението на Нейчев (съобразено с квантовата механика), че жанровата природа на текста е пряко свързана и с интерпретацията му – при нарастването на масата обектът става по-определен от гледна точка на нашата наблюдаема реалност и обратно – с намаляването на обема обектът (текстът) става логически все по-неопределен (с. 143). Първите два принципа, приложени към художествения текст, са *суперпозицията* на текста и *колапс на смисловата текстова суперпозиция* на текста. Третият принцип, който обособява Нейчев, е *принципът на неопределеността*, свързан с природата на рецептивния акт (смисловата *непълнота*, доколкото при рецептивния акт привилегирована става само една от линиите на тълкуване). Четвъртият принцип, изведен при Нейчев, касае отново един фундаментален и поставян от десетилетия въпрос – за свръхинтерпретацията (обговарян при Умберто Еко и Ричард Рорти още през 1990 г.). Това води и до петия принцип – на *допълнителността*, т.е. включването и на другите, често взаимоизключващи се интерпретации, които текстът предполага, които „носи“ (това, което Нейчев определя като „контекстна сянка“, „смислов облак“ около „привилегированата“ доминантна интерпретация – с. 166). Шестият принцип, изведен у Нейчев, е свързан с когнитивните фун-

кции на художествения текст, свързани с прехода от една действителност в друга, т.е. с феномена на *вторичната неопределеност* (с. 167 – 168), когато тълкуването се издига до нова степен на суперпозиция.

Тези изведени и ясно артикулирани от Нейчев **шест** принципа са блестящо реализирани в третата част на изследването („Квантова литературна екзегетика“), където се прилагат изключително убедително върху творби на Гогол и Достоевски: върху *Вий*, *Нос* и *Шинел* на Гогол, *Двойник* на Достоевски. Тази част се споява и от прецизния фокус на изследването – върху взаимоотношенията реалистично – фантастично в избраните от Нейчев художествени творби. Искане ми се да открия виртуозните интерпретативни процедури, осъществени в гл. 2 („Повестта „Нос“ на Н. В. Гогол – интерпретативни стратегии, следствие от колапса на текстовата суперпозиция“). Същото се отнася и за Гоголевия *Шинел* в трета глава, продължен в четвърта глава с „диалога“ между Гогол и Достоевски.

Трета част от монографията за пореден път демонстрира уменията на Нейчев да представя *един надреден поглед* – не просто с лекота да борави с (почти) всички налични интерпретации на творбите на Гогол и Достоевски (тук включвам и интерпретациите на самия автор на монографията, Н. Н.), а да откроява *принципите*, на които те се градят, и да ги осмисля като феномени, свързани с метатеорията на квантовата физика.

Не на последно място следва да се отбележи изключително интересното и приносно изследване, представено като „Приложение“ (с. 432 – 513). То е фокусирано върху проблематика, нехарактерна за българската хуманитаристика – върху крито-микенския период и двете писмености, характерни за това време (линеар А и линеар Б). Потъсната задача на този текст е да кореспондира с казаното за фигурата на писаря Акакий Акакиевич (Ш. 3. 3.1 – частта „Писари и преписвачи“, с. 505 – 513). Макар и да не е пряко обвързано с изследването, *Приложението* има несъмнен принос в българското научно поле – то е много обстойно, системно и задълбочено представяне на историята на двете писмености, базирано на внушителен брой научни изследвания по въпроса.

Ако трябва накратко да **обобща**, всички представени на конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ научни материали имат безспорен научен принос – при това не само за българското литературознание.

3. Критични забележки и препоръки

Текстовете на Нейчев, представени за тази процедура (монографията, учебното пособие, учебникът и статиите), притежават безспорни научни достойнства и не се нуждаят от препоръки, още по-малко от критични забележки.

Както в началото на ХХ век се разгръщат дебатите около постулатите на квантовата физика, и някои от читателите на монографията на Нейчев може да подложи на усъмняване интерпретирането на „литературния свят“ през принципите на квантовата механика, които прилага Нейчев. Това си остава в полето единствено на продуктивните дебати, които винаги са задвижвали и точните науки, и хуманитаристиката. Безспорно е обаче, че *новаторският научен метод*, предложен и убедително приложен в анализи на литературни творби при Нейчев, е продуктивен и визионерски. Става дума за „измерване“ на една система (литературата) чрез друга система (литературознанието), която е взаимодействала с първата и като следствие от това при интерпретациите едновременно се борят за валидност различни научни парадигми. А защо това се случва, дава отговор самото изследване на доц. д.ф.н. Николай Нейчев.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Монографията на доц. д.ф.н. Николай Нейчев е образцов научен труд, чиито научни резултати са оригинален принос към хуманитаристиката и **отговарят на всички изисквания**

на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатът в конкурса е представил **значителен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“, в процедурите за „доцент“ и за „доктор на филологическите науки“. Теоретичните му разработки имат научна приложимост, част от тях са пряко ориентирани и към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на доц. д.ф.н. Николай Нейчев е **безспорна**. Постигнатите от доц. д.ф.н. Николай Нейчев резултати в учебната и научно-изследователската дейност **напълно** съответстват на минималните национални изисквания.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, намирам за основателно да дам убедено своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ за избор на доц. д.ф.н. Николай Нейчев на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Руска литература).

14. 03. 2024 г.

Изготвил становището:

.....

доц. д-р Дияна Николова-Багалева